

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4>

УДК 658.15

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

ECONOMIC EFFICIENCY OF USE OF FINANCIAL RESOURCES OF THE ENTERPRISE

Рогач Світлана Михайлівнадоктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6940-1935>**Rogach Svitlana**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті розглянуто актуальні питання забезпечення економічної ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в сучасних умовах. Досліджено теоретичні та практичні аспекти оптимізації фінансової стратегії та управління фінансовими активами підприємства з метою забезпечення його стійкого розвитку. Проаналізовано сутність підходів до визначення поняття «економічна ефективність» та проаналізовано фактори, які впливають на неї, зокрема, рівень ліквідності, рентабельність, оборотність фінансових ресурсів тощо. Розглянуто проблематику визначення оптимальної структури фінансових активів підприємства та їх раціонального використання для досягнення максимального фінансового результату. Особлива увага приділена методам аналізу та контролю фінансової діяльності підприємства, включаючи бюджетування, планування і прогнозування його фінансових потоків. Визначено інструменти та методи, які дозволяють забезпечити оптимальне використання фінансових ресурсів підприємства та зменшити ризики фінансових втрат.

Ключові слова: економічна ефективність, фінансові ресурси, фінансове управління, оптимізація фінансової стратегії, конкурентоспроможність підприємства.

The article deals with topical issues of ensuring the economic efficiency of the use of financial resources of economic entities in modern conditions. The theoretical and practical aspects of optimizing the financial strategy and management of the company's financial assets in order to ensure its sustainable development are studied. The essence of approaches to the definition of the concept of "economic efficiency" was analyzed and the factors affecting it were analyzed, in particular, the level of liquidity, profitability, turnover of financial resources, etc. The issue of determining the optimal structure of the company's financial assets and their rational use to achieve the maximum financial result is considered. Special attention is paid to the methods of analysis and control of the company's financial activities, including budgeting, planning and forecasting of its financial flows. The tools and methods that allow to ensure the optimal use of the company's financial resources and reduce the risks of financial losses are defined. The importance of developing a financial management strategy, which would take into account the specifics of the industry, the specific tasks of the business entity and changes in the financial market, was studied. It was determined that the effective use of financial resources is a key factor for achieving stability and success of the enterprise in the conditions of modern economic instability. It is proven that a detailed analysis of the problems of the economic efficiency of the use of financial resources of the enterprise allows to determine the key factors affecting this process. At the same time, such factors include factors of the external environment, such as economic and political changes, changes in market conditions and the competitive environment. It was determined that internal factors that are determined by the management activity of the enterprise, such as financial management strategy, investment policy, credit risk and others, are also important. Variants of financial analysis are considered, the application of which enables the enterprise to identify risks and opportunities for optimizing its financial processes in a timely manner. Recommendations on improving the efficiency of the use of the company's financial resources and ensuring its competitiveness on the market have been formulated.

Key words: economic efficiency, financial resources, financial management, financial strategy optimization, enterprise competitiveness.

Постановка проблеми. В умовах дестабілізації національної економіки внаслідок деструктивного впливу російської агресії та руйнування елементів господарського комплексу України, гостро постає проблема забезпечення належного рівня економічної ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання у різних галузях. При цьому в умовах конкурентного ринку та постійних змін в економічній ситуації підприємствам необхідно не лише залучати фінансові ресурси, але й забезпечувати їх подальше оптимальне використання для досягнення належного рівня прибутковості та господарської результативності. Відтак, підприємства зіштовхуються з питанням вибору стратегій управління фінансами, аналізу фінансових ризиків, раціонального розподілу фінансових активів та оптимізації фінансових процесів.

Важливим також є врахування змін в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємств при прийнятті стратегічних рішень у сфері фінансів. При цьому глобалізація ринків, нестабільність економічних умов, зростання впливу ризиків та інші фактори вимагають від керівництва підприємства не лише реактивних заходів, але й активного впровадження стратегічного фінансового планування, яке б враховувало можливі виклики та загрози. До того ж, проблема економічної ефективності використання фінансових ресурсів наразі є актуальною не лише для великих корпорацій, але й для малого та середнього бізнесу. В умовах обмежених фінансових можливостей підприємствам потрібно знаходити оптимальні рішення, які б забезпечували не лише виживання, але й зростання та розвиток.

Зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати про актуальність дослідження принципів забезпечення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства та розробки стратегій, спрямованих на покращення його фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема економічної ефективності використання фінансових ресурсів підприємствами є достатньо актуальною та важливою для сучасних бізнес-процесів. Тому у спеціалізованій літературі присутній достатньо широкий спектр досліджень та наукових публікацій, присвячених аналізу даної проблематики та виявленню шляхів покращення ефективності фінансового управління на різних рівнях.

Зокрема, у роботах Ю. О. Чалюк акцентується увага на важливості раціонального

використання фінансових ресурсів та оптимізації бізнес-процесів для досягнення ефективності функціонування суб'єкта господарювання. При цьому наголошується на зв'язку між фінансовою стратегією та досягненням стратегічних цілей [5; 6].

Також варто відзначити дослідження, проведене А. О. Бояром, яке доповнює цей підхід, висвітлюючи важливість стратегічного управління фінансами та визначення конкурентної переваги підприємства. Автор вказує на особливе значення аналізу фінансових ризиків та можливостей для забезпечення стійкого розвитку суб'єкта господарювання [9].

Наукові дослідження також акцентують увагу на аспектах фінансової аналітики, які дозволяють вчасно виявляти ризики та можливості для оптимізації фінансових процесів. В даному аспекті варто відзначити напрацювання М. І. Дзямулича, який розглядає методи фінансового аналізу, такі як аналіз ліквідності, рентабельності та оборотності фінансових активів, які є ключовими для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів [1; 2].

Крім того, потрібно звернути увагу на дослідження Т. О. Шматковської, котра розглядає економічну ефективність використання фінансових ресурсів підприємств в контексті цифровізації. Зазначається, що розвиток інформаційних технологій, впровадження аналітичних систем, штучного інтелекту та блокчейн-технологій робить можливим значне поліпшення фінансового управління. Це дозволяє підприємствам збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги фінансових даних для більш точного прогнозування та прийняття обґрунтованих фінансових рішень [7; 8].

Разом з тим, варто відзначити, що питання забезпечення економічної ефективності використання фінансових ресурсів наразі залишаються об'єктом постійного вивчення, оскільки вони вимагають постійної адаптації до змін в економічному середовищі та вдосконалення стратегій фінансового управління. Таким чином, існує об'єктивна необхідність подальших досліджень в даній галузі для вирішення проблем забезпечення економічної ефективності фінансового управління підприємствами.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз факторів, які впливають на економічну ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, включаючи теоретичні та практичні аспекти оптимізації фінансової стратегії, а також роз-

робка рекомендацій щодо підвищення ринкової конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах суб'єкти господарювання стикаються з численними проблемами в забезпеченні економічної ефективності використання фінансових ресурсів. Головним чином це зумовлено високим рівнем конкуренції та динамічними змінами, що відбуваються на ринку і вимагають постійно зростаючих інвестицій у маркетинг, а також у дослідження та розробку нових продуктів, що може призвести до зростання фінансових витрат. З іншого боку, нестабільність ринку та коливання попиту можуть призвести до дефіциту ресурсів, необхідних для підтримки поточних господарських операцій. Зрештою, зростання рівня відсоткових ставок за кредитами та податкового навантаження призводять до обтяження фінансового стану суб'єктів господарювання. Саме тому неефективне управління фінансами, посилене ризиком валютних коливань, становлять суттєві виклики для досягнення високого рівня економічної ефективності підприємств.

Необхідно зазначити, що вирішальне значення для забезпечення стійкого розвитку підприємства мають теоретичні та практичні аспекти оптимізації фінансової стратегії та управління фінансовими активами. Теоретично це базується на комплексному аналізі фінансового стану, ризиків та можливостей. Оптимізація фінансової стратегії включає в себе вибір оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, розробку фінансових планів і стратегій розвитку, а також рішення щодо інвестування та фінансування проектів.

Практичні ж аспекти включають в себе реалізацію обраної стратегії через управління фінансовими активами. Це охоплює комплекс дій, спрямованих на оптимізацію портфеля інвестицій, управління ліквідністю, управління ризиками, а також контроль за обіговими коштами та управління борговим навантаженням. Усі ці аспекти взаємодіють для забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів, мінімізації ризиків та максимізації прибутковості суб'єкта господарювання. Важливо також враховувати економічне оточення, правові обмеження та стратегічні цілі підприємства. Як результат, ефективна оптимізація фінансової стратегії і управління фінансовими активами допомагає забезпечити стійкий розвиток підприємства, його конкурентоспроможність і ринкову ефективність.

Таким чином, приходимо до висновку, що економічна ефективність підприємства цілком може бути забезпечена на основі впровадження логічної моделі управління фінансовими ресурсами, враховуючи планування, аналіз та контроль і передбачала б формування стратегічних цілей підприємства та методології управління його фінансами за визначених умов і обмеженості ресурсів (рис. 1).

Як бачимо, ключовими складовими для досягнення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства виступають стратегічні цільові орієнтири управління ним та методологія управління фінансовими ресурсами. При цьому стратегічні цільові орієнтири визначають загальні цілі та напрямки розвитку підприємства, включаючи фінансові показники, такі як прибуток, ринкова частка, інновації тощо. На їх основі визначається візія підприємства та формуються всі управлінські рішення у сфері ефективності.

Методологія управління фінансовими ресурсами надає конкретні інструменти та підходи для досягнення визначених стратегічних цілей. Зокрема, вона включає в себе бюджетування, аналіз фінансової звітності, ризик-менеджмент, оптимізацію витрат, інвестиційний аналіз, планування фінансових потоків тощо. Така методологія допомагає ефективно розподіляти фінансові ресурси, мінімізувати ризики та максимізувати прибутковість на основі врахування стратегічних цільових орієнтирів, що призводить до підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання. Крім того, за допомогою таких інструментів підприємство може не лише виконувати визначені фінансові плани, але й успішно адаптуватися до зміни ринкових умов, швидко реагувати на внутрішні та зовнішні фактори, а також забезпечувати стійкий фінансовий розвиток у відповідності зі своєю стратегією та місією. Загалом успішна методологія сприяє збільшенню конкурентоспроможності та досягненню довгострокового успіху підприємства.

Тому приходимо до висновку, що для забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів підприємства та зменшення ризиків фінансових витрат необхідно використовувати комплексний набір інструментів та методів. Перш за все, він включатиме в себе бюджетування, яке дозволяє детально планувати доходи та витрати, що зменшує рівень ризику та допомагає уникнути надмірних витрат. Важливим інструментом для вияв-

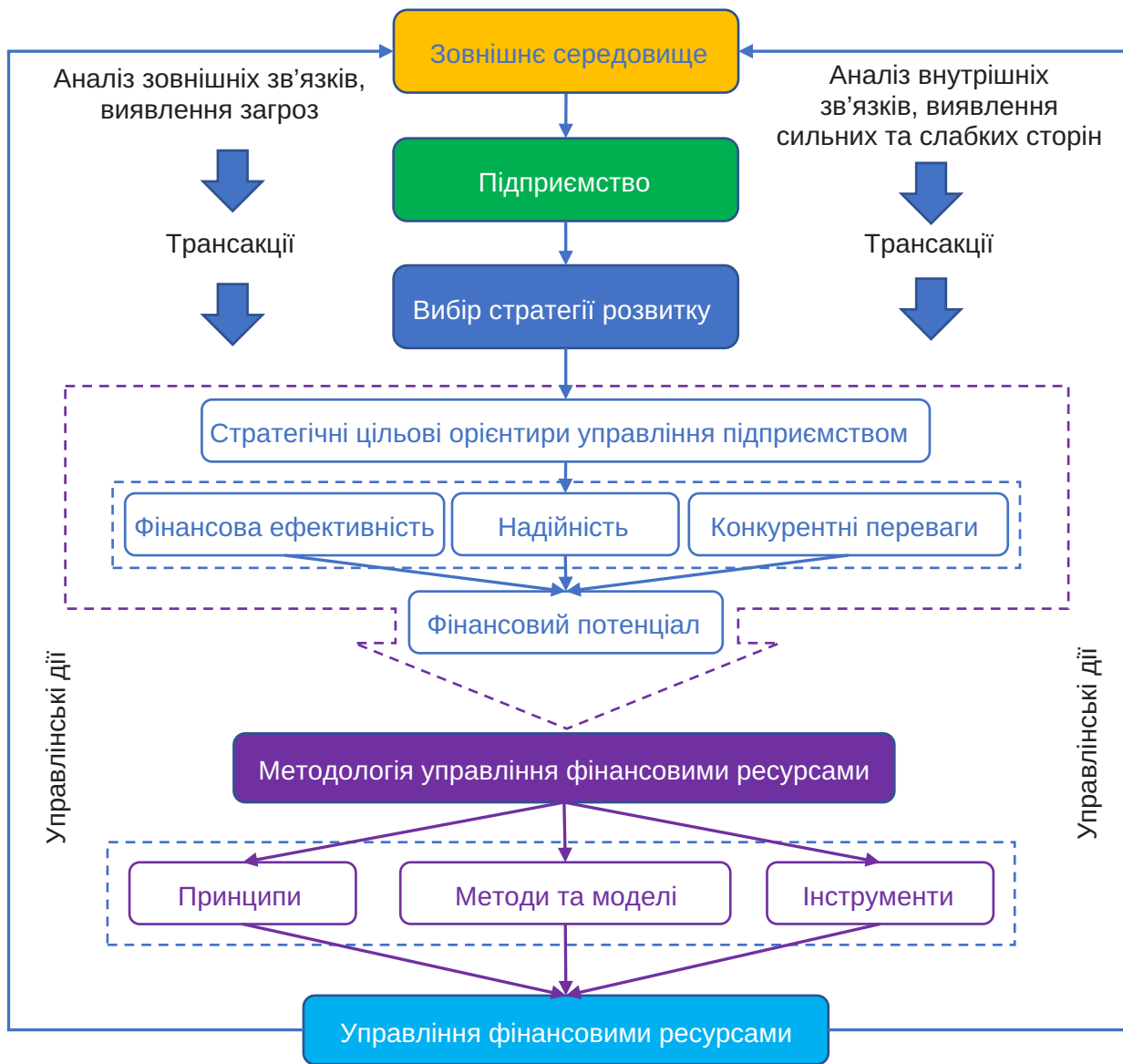

Рис. 1. Логічна модель управління фінансовими ресурсами підприємства

Джерело: [3]

лення слабких місць у фінансовій діяльності та можливостей для оптимізації є також аналіз фінансової звітності.

Крім того, ще двома важливими аспектами фінансового управління підприємством є ризик-менеджмент і оптимізація витрат. При цьому ризик-менеджмент являє собою процес ідентифікації, оцінки, контролю та управління ризиками, які можуть вплинути на фінансову стійкість та результати підприємства. У свою чергу оптимізація витрат передбачає функціональний процес пошуку та впровадження способів зниження витрат без погіршення якості продукції чи послуг. Оптимізація витрат базується на їх аналізі для виявлення надмірних та неефективних витрат

підприємства. Складовими елементами оптимізації можуть бути вибір оптимальних постачальників, ефективне управління запасами, стандартизація та оптимізація виробничих та фінансових процесів, енергоефективність тощо. Загалом поєднання ризик-менеджменту та оптимізації витрат допомагає підприємствам зберігати фінансову стабільність та підвищувати ефективність своєї діяльності на засадах зменшення можливості фінансових втрат у майбутньому.

Отже, можна стверджувати, що загальне забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства потребує застосування дієвого механізму їх формування (рис. 2). Це обумовлюється тим фак-

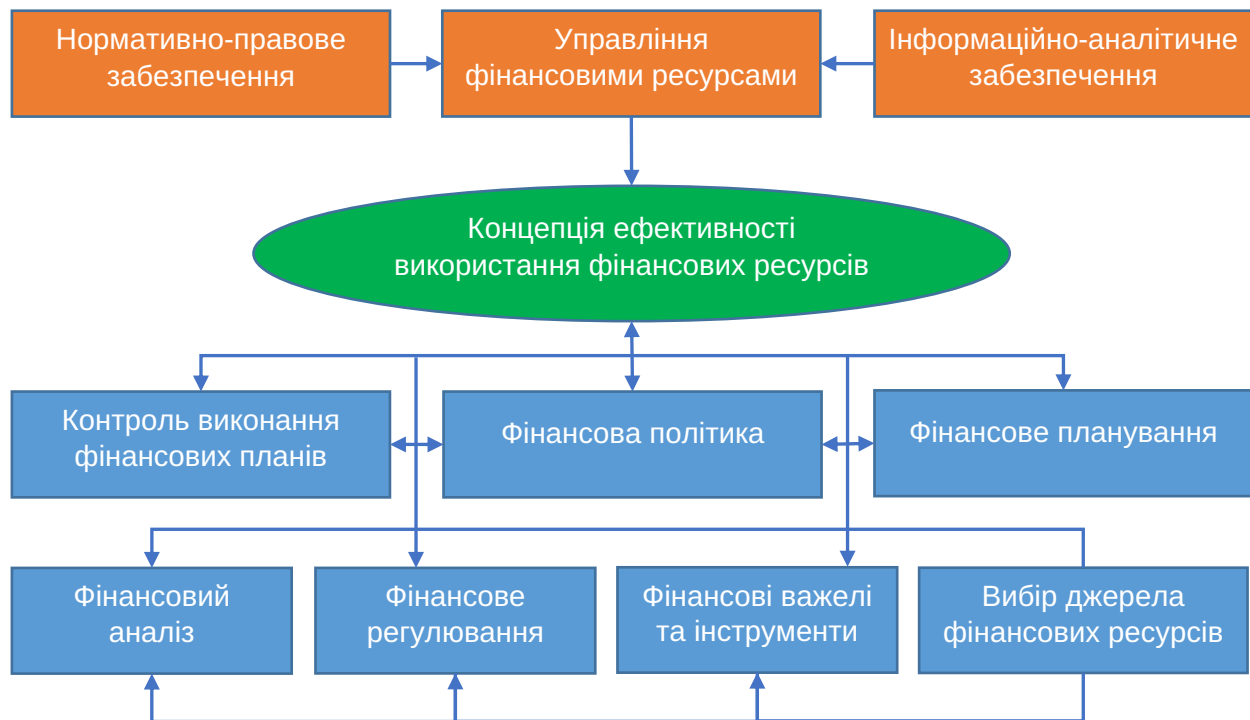

Рис. 2. Модель забезпечення ефективності механізму формування фінансових ресурсів підприємства

Джерело: [3]

том, що за умов суттєвої обмеженості фінансових ресурсів неможливо досягти високої ефективності їх використання у зв'язку з потенційною нестачею оборотного капіталу, який потрібен для забезпечення ефективної операційної діяльності.

Практична цінність даної моделі полягає в здатності систематизувати та оптимізувати процеси залучення та управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання. Відповідно, дана модель дозволяє підприємству точно визначати джерела фінансування, раціонально розподіляти кошти, визначати оптимальні стратегії залучення капіталу та мінімізувати фінансові ризики. Внаслідок цього, підприємство може досягати стабільності фінансового стану, забезпечувати свій розвиток та ринкову конкурентоспроможність. Таким чином, дана модель сприяє впровадженню стратегій росту та інновацій, які потребують належного фінансування, завдяки чому вона виступає у якості потужного інструменту досягнення фінансової стійкості підприємства в довгостроковій перспективі.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що ефективне управління фінансовими ресурсами є ключовим фактором успіху підприємства. При цьому досягнення довгострокової фінансової стійкості та прибутковості вимагає відповідного планування, а також здійснення діяльності по аналізу і оптимізації витрат, управлінню ризиками та визначенню стратегічних цілей підприємства. Тому функціональне використання фінансових ресурсів дозволяє підприємствам не лише уникати фінансових труднощів, а й забезпечувати умови для розширення виробництва, впровадження інновацій та збільшення рівня конкурентоспроможності. Таким чином, можна стверджувати, що ефективне фінансове управління потребує постійного оновлення та адаптації стратегії до змін на ринку та внутрішніх факторів. У свою чергу, така ефективність повинна реалізовуватися на засадах дієвого управління ризиками та вдосконалення системи їх моніторингу разом з забезпеченням диверсифікації джерел формування фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзямучич М. І., Чиж Н. М. Особливості функціонування системи недержавних страхових пенсійних фондів в Україні. *Економічний форум*. 2020. № 1. С. 135–140.

2. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Страхування інвестицій та диверсифікація інвестиційних ризиків. *«Економічні науки»*. Серія «Облік і фінанси». 2013. № 10(37). С. 21–26.
3. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2011. № 47. С. 277–283.
4. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.
5. Чалюк Ю. О. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37.
6. Чалюк Ю. О. Сценарії соціально-економічного розвитку ЄС після BREXIT та COVID. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: *Економіка і управління*. 2020. Том 31(70). № 4.
7. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисяк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.
8. Шматковська Т. О., Стащук О. В., Дзямулич М. І. Великі дані та бізнес-моделювання економічних систем. *Ефективна економіка*. 2021. № 5.
9. Boiar A. O., Shmatkovska T. O., Stashchuk O. V. Towards the theory of supranational finance. *Cogent Business & Management*. 2018. Vol. 5(1).

REFERENCES:

1. Dziamulych, M. I., & Chyzh, N. M. (2020). Osoblyvosti funktsionuvannya systemy nederzhavnykh strakhovykh pensiynykh fondiv v Ukraini [The main features of the functioning of the non-state insurance pension funds in Ukraine]. *Ekonomichnyi Forum*, vol. 1, pp. 135–140. [in Ukrainian]
2. Dziamulych, M. I. & Chyzh, N. M. (2013) Strakhuvannya investytsiy ta dyversyfikatsiia investytsiynykh ryzykiv [Investment insurance and diversification of investment risks]. *"Ekonomichni nauky"*. Seria "Oblik ta finansy", vol. 10(37), pp. 21–26 [in Ukrainian]
3. Kozachok, I. A. (2011). Formuvannya ta upravlinnia efektyvnym vykorystanniam finansovykh resursiv pidpriemstva [Formation and management of the effective use of the company's financial resources]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 47, pp. 277–283. [in Ukrainian]
4. Nechyporenko, A. V., & Rybalkina, A. O. (2020). Teoretychni aspekty formuvannya ta vykorystannia finansovykh resursiv pidpriemstva [Theoretical aspects of the formation and use of financial resources of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*, vol. 11. [in Ukrainian]
5. Chaliuk, Yu. O. (2022). Hlobalni sotsialno-ekonomichni naslidky rosiisko-ukrainskoi viiny [Global socio-economic consequences of the Russian-Ukrainian war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 37. [in Ukrainian]
6. Chaliuk, Yu. O. (2020) Scenarii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ES pislia BREXIT and COVID [Scenarios of social and economic development of the EU after BREXIT and COVID]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Seria: *Ekonomika i menedzhment*, vol. 31(70), pp. 25–32. [in Ukrainian]
7. Shmatkovska, T. O., Korobchuk, T. I., Borysiuk, O. V. (2023). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia shchodo modeliuvannya biznes-protsesiv [Modern information and communication technologies in the system of accounting and analytical support for modeling business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 53 [in Ukrainian]
8. Shmatkovska, T. O., Stashchuk, O. V., & Dziamulych, M. I. (2021). Velyki dani ta bisnes-modeliuvannya ekonomichnykh system [Big data and business modeling of economic systems]. *Efektivna ekonomka*, vol. 5 [in Ukrainian]
9. Boiar, A. O., Shmatkovska, T. O., & Stashchuk, O. V. (2018). Towards the theory of supranational finance. *Cogent Business & Management*, vol. 5(1).